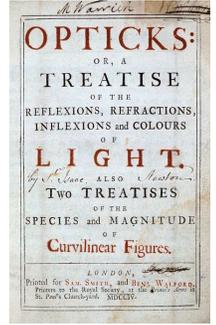
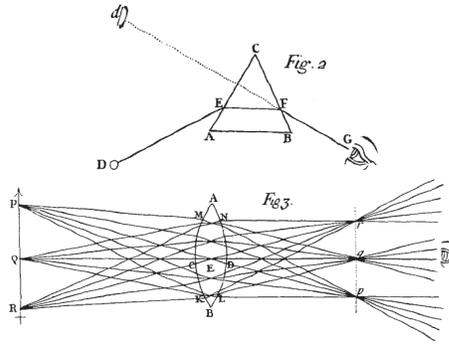

Opticks – Isaac Newton

Author: Isaac Newton

Title: *Opticks: Or, A Treatise of the Reflections, Refractions, Inflexions and Colours of Light. The Second Edition, with Additions* (London: 1718)

Senzory s optickým princípom

Využívajú svetelný tok v rôznej podobe na vytvorenie výstupného signálu.

- **fotoelektrické** – geometrická optika a ovplyvňovanie svetelného toku meranou veličinou, menšia dynamika
- **optoelektronické** – aj vlnová podstata svetla, vysoká dynamika, väčšie nároky na zdroje a snímače svetla
- **ostatné** – spolupracujú s inými princípmi (akustooptika)

Podľa činnosti:

- **spojité** – spojitá zmena výstupu
- **dvojhodnotové** – len "svetlo - tma" (max. a min.)
- **impulzné** – periodický dvojhodnotový režim

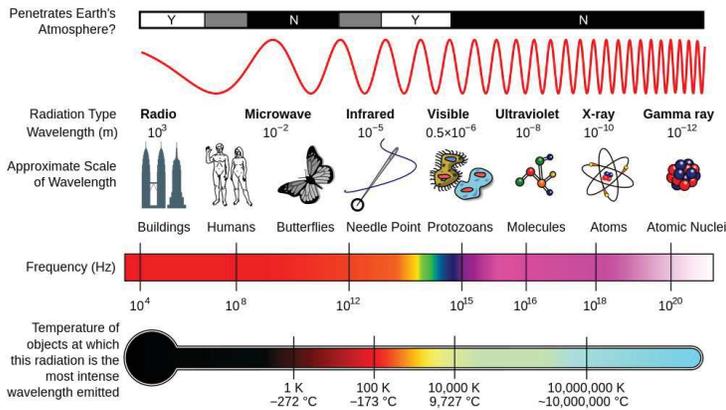
Svetlo light

Elektromagnetické vlny v rozsahu 360 až 780 nm, ktoré vyvolávajú u človeka zrakový vnem.

Vlastnosti svetla môžeme opísať

- **kvalitatívne** - spektrum, polarizácia, koherencia...
- **kvantitatívne** - fotometria

Spektrum

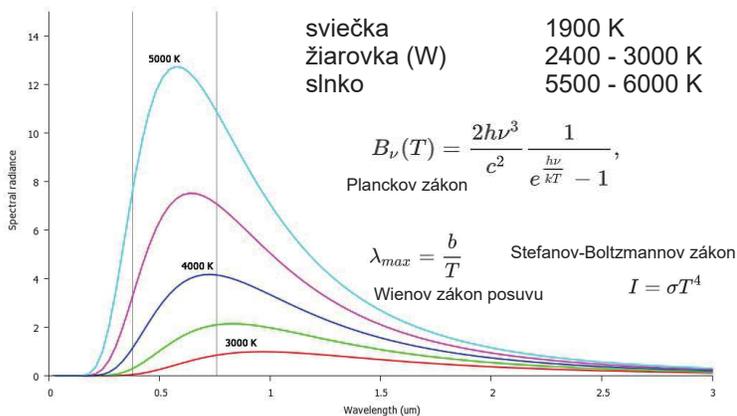

Vyžarovanie čierneho telesa black body radiation

The image is 1700 pixels wide and represents the temperature range of 0K to 1700K linearly, so the x coordinate in pixels represents the temperature in kelvin.

Vyžarovanie čierneho telesa

Teplota chromatičnosti (farebná teplota)

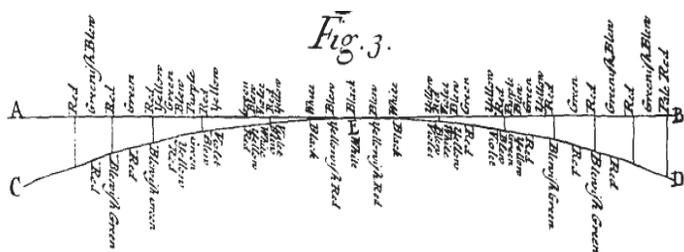
Fiktívna teplota zdroja svetla v [K] :

- sviečka 1900 K
- žiarovka (tungsten) 2400 - 3000 K
- slnko 5500 - 6000 K
- zamrač. obloha 6400 - 7000 K
- biele LED 6500 - 8000 K
- modrá obloha 13 000 K

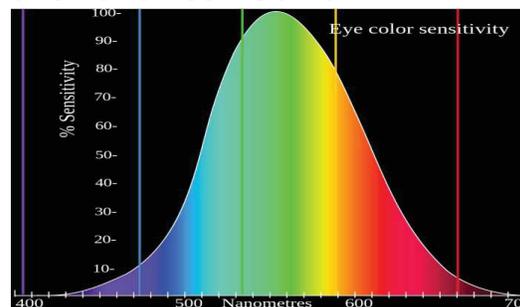

Poznámka: Paradoxne sa "teplými farbami" nazývajú tie, ktoré majú nízku farebnú teplotu.

Spektrálna charakteristika

Spektrálna charakteristika

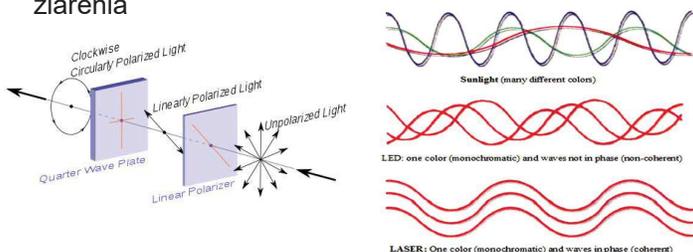

- IR - Infrared - časté využitie pre senzory (760nm)
- UV - Ultraviolet - výbojky, špeciálne oblasti (380nm)

monochromatické žiarenie - LED a laserové diódy

Polarizácia a koherencia

- polarizované žiarenie (svetlo) - obsahuje kmitanie len v jednej rovine
- koherentné žiarenie - všetky elementárne lúče sú navzájom vo fáze, vznikajú v rovnakom čase v rovnakom mieste (lasery), nutná podmienka je monochromaticnosť žiarenia

Základné fotometrické veličiny

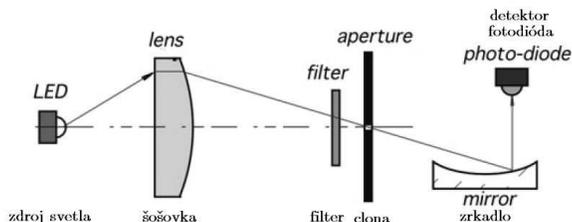
Veličina	Jednotka	Definícia	Vzťahy
žiarivý tok (výkon) Φ radiant power	Watt [W]	Množstvo energie prenesené cez plochu za jednotku času.	
svetelný tok Φ luminous flux	Lumen [lm] = cd.sr	Bodový zdroj svetivosti 1cd do uhla 1 steradián. Vzhľadom na oko.	$\Phi = I \cdot \Omega$
svietivosť I luminous intensity	Kandela [cd]	Svietivosť v smere zdroja, monožiarenie 540.10 ¹² Hz, žiarivosť 1/683 W/sr.	Základná veličina SI
jas L luminance	[cd/m ²] stará: [nit]	Podiel svetivosti a zdanej plochy A (kolmý priemet) v danom smere.	$L = I / A$
Intenzita osvetlenia E illuminance	Lux [lx] = lm/m ²	Podiel svetelného toku Φ a plochy A na ktorú dopadá.	$E = \Phi / A$

Pozn. "ANSI Lumen" merané na viac miestach → spríemerenie (projektor)

Optické systémy

Základné časti optických - fotoelektrických systémov sú:

- **zdroje svetla** - žiarovky, LED, výbojky, oblúkovky
- **snímače svetla** - fotodiódy, fototranzistory, fotoodpory
- **optická cesta** - šošovky, zrkadlá, filtre, clony, štrbiny

Príklad optického systému

Optické systémy

Zdroje svetla
Optická cesta
Snímače

Zdroje svetla: žiarovky incandescent light bulb

80 % výkonu sa mení na teplo

svetelná účinnosť

$$\eta = \frac{\text{svetelný výkon}}{\text{elektrický príkon}}$$

stúpa s teplotou vlákna

Poznámka: Praktické je vyjadrenie v lm/W

Zdroje svetla: žiarovky – náplň

Normálne žiarovky:

- vákuum (3V / 0,2-0,3A)
- dusík + argón - znížený tlak (klasické 230 V)
- kryptón, xenón - atmosférický tlak (0,7-0,9A)

Wolfrámové (W, tungsten) vlákno 2900 K,
η 5-18 lm/W, úbytok počas životnosti 15 %
Poznámka: podžeravené žiarovky, dlhšia životnosť.

Halogénové žiarovky

- plyny HBr (bromovodík), CH₃Br, CH₃J, J, Cl, F
- banka - kremičité sklo (vyšší podiel UV)
- vlákno W 3100 K (T_t 3600), η 20-35 lm/W, T 1000 hod

halogénový regeneračný proces:

W vlákno (> 900°C) → uvoľňovanie W → nie usadenie na vnútornej stene banky (250-900°C) ale → zlučiny (W + halogény) → pohyb zlučín v priestore → usadenie na W vlákne → ak teplota je > 900°C → disociácia (rozklad) → halogény do priestoru, W zostáva na vlákne.

Poznámka: Xenónové výbojky (auto) - zdroj žiarenia je výboj v plyne, vyzadujú vysoké napätie - menič

Zdroje svetla: Svetlo emitujúce diódy (LED)

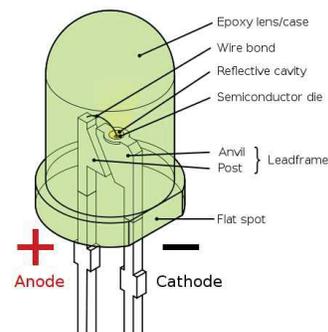

- Electroluminescencia
- viditeľný P - N prechod
- V - A charakteristika ako dióda
- U_{prah} podľa typu 1,5 ÷ 3,5 V
- jas (svietivosť) je úmerný prúdu
- Životnosť (svietivosť 50%):
10⁵ ÷ 10⁶ hod (t.j. 11 ÷ 114 rokov)
- spínacie časy < 100ns (10ns)
- svetlo je monochromatické
- η_i → 1, η_e → 1 -4%

V senzorovej technike
• IR diódy (800 - 1000 nm)

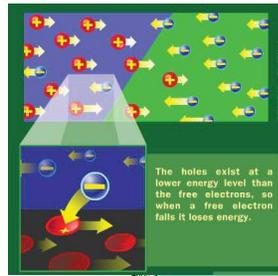
Biele LED (referát!!!)

- s luminoforom (konverzia žiarenia)
- multiprechodové (multichip)

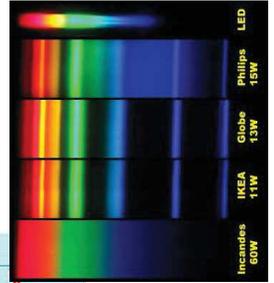
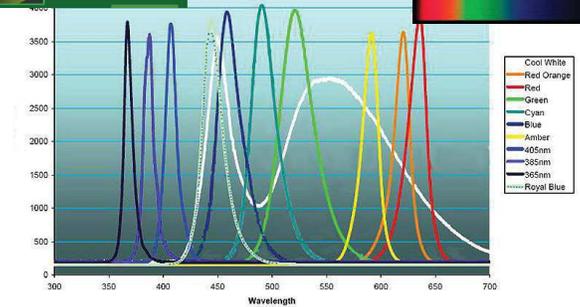

Zdroje svetla: Svetlo emitujúce diódy (LED)

Color	Wavelength [nm]	Voltage drop [V]	Semiconductor material
Infrared	$\lambda > 760$	$\Delta V < 1.63$	Gallium arsenide (GaAs) Aluminium gallium arsenide (AlGaAs)
Red	$610 < \lambda < 760$	$1.63 < \Delta V < 2.03$	Aluminium gallium arsenide (AlGaAs) Gallium arsenide phosphide (GaAsP) Aluminium gallium indium phosphide (AlGaInP) Gallium(III) phosphide (GaP)
Orange	$590 < \lambda < 610$	$2.03 < \Delta V < 2.10$	Gallium arsenide phosphide (GaAsP) Aluminium gallium indium phosphide (AlGaInP) Gallium(III) phosphide (GaP)
Yellow	$570 < \lambda < 590$	$2.10 < \Delta V < 2.18$	Gallium arsenide phosphide (GaAsP) Aluminium gallium indium phosphide (AlGaInP) Gallium(III) phosphide (GaP)
Green	$500 < \lambda < 570$	$1.9^{[60]} < \Delta V < 4.0$	Indium gallium nitride (InGaN) / Gallium(III) nitride (GaN) Gallium(III) phosphide (GaP) Aluminium gallium indium phosphide (AlGaInP) Aluminium gallium phosphide (AlGaP)
Blue	$450 < \lambda < 500$	$2.48 < \Delta V < 3.7$	Zinc selenide (ZnSe) Indium gallium nitride (InGaN) Silicon carbide (SiC) as substrate Silicon (Si) as substrate—under development
Violet	$400 < \lambda < 450$	$2.76 < \Delta V < 4.0$	Indium gallium nitride (InGaN)
Purple	multiple types	$2.48 < \Delta V < 3.7$	Dual blue/red LEDs, blue with red phosphor, or white with purple plastic
Ultraviolet	$\lambda < 400$	$3.1 < \Delta V < 4.4$	Diamond (235 nm) ^[61] Boron nitride (215 nm) ^{[62][63]} Aluminium nitride (AlN) (210 nm) ^[64] Aluminium gallium nitride (AlGaN) Aluminium gallium indium nitride (AlGaInN)—down to 210 nm ^[65]
Pink	multiple types	$\Delta V \sim 3$ ^[66]	Blue with one or two phosphor layers: yellow with red, orange or pink phosphor added afterwards, or white with pink pigment or dye. ^[67]
White	Broad spectrum	$\Delta V = 3.5$	Blue/UV diode with yellow phosphor

High Power LEDs

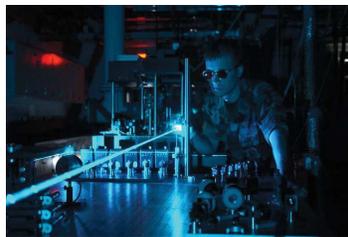
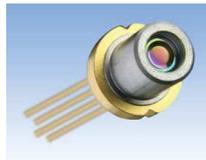
Zdroje svetla: LASER

Podľa aktívnej látky

- Pevnolátkové**
  - Rubín
  - Safir
  - Nd:YAG laser
  - Polovodič (GaAs, AlGaInP, GaN)**
- Plynové**
  - N, CO₂
  - He, Ne, Xenón
  - Excimerové (ArF, KrCl, KrF)
- Kvapalinové (farbivové)**
  - organické farbivá
  - anorganickými farbivá

Režim činnosti

- Pulzné (pulsed mode)**
- Spojité (continuous)**

Zdroje svetla: LASER

Záleží nielen na výkone, ale aj dobe expozície a vlnovej dĺžke

kategória I ($P_{max} < 0,4 \mu W$)

relatívne neškodné aj pri priamom pohľade
CD prehrávače a čítačky čiarového kódu

kategória II ($P_{max} < 1 mW$)

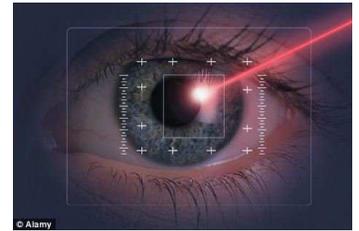
nemali by spôsobiť poškodenia oka (zatvorí sa za 0,25 s)
laserové ukazovátka

kategória III ($P_{max} (cont) < 5 mW, P_{max} (imp) < 0,5W$)

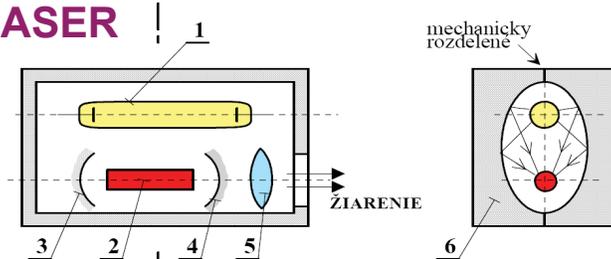
difúzny odraz žiarenia nespôsobuje poškodenie zdravia.
DVD-R napalovačky

kategória IV

zneprístupnený kľetkou – aj difúzny odraz spôsobuje vážne poranenia vrátane popálenín
chirurgický laser (30-100 W), vyrezávacie (100-3000 W)
~50 W ťažké popáleniny, od 200 W prerezá človeka napoly,
od 10 kW vyššie ostanú z človeka len dymiace topánky

Zdroje svetla: LASER

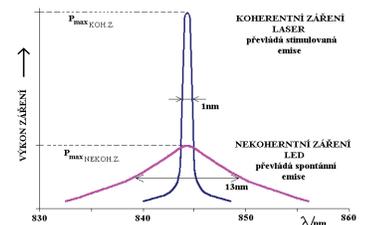
- výbojka (zdroj svetelnej energie)
- aktívna (svetlo emitujúca) látka
- odrazné, nepriepustné zrkadlo
- polopriepustné zrkadlo
- šošovka (kolimačná)
- delené eliptické zrkadlo

Nevýkonové využitie laserov:

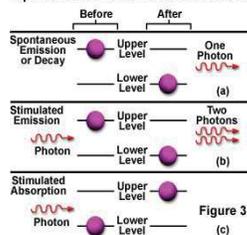
- prenos informácií (optovlákná)
- holografia
- meranie vzdialeností (geometrické, interferenčné)

Poznámka: Koherentnosť charakterizuje tzv. "koherenčná dĺžka". Na tejto vzdialenosti (rádovo 1 m), je s určitou presnosťou fáza zaručená.

Zdroje svetla: polovodičový laser

Spontaneous and Stimulated Processes

Stimulated Emission in a Mirrored Laser Cavity

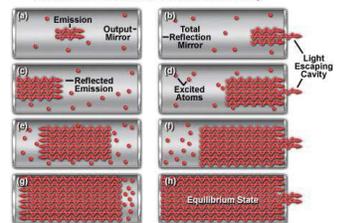
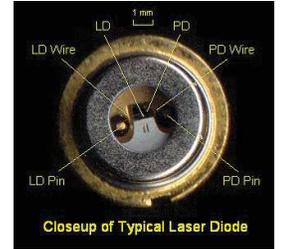
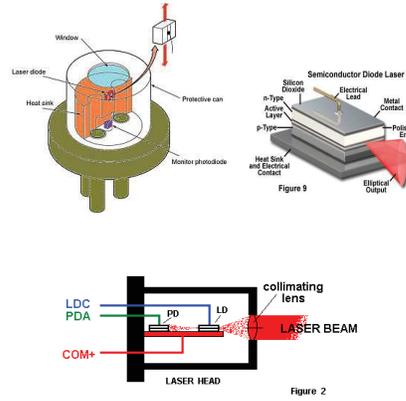
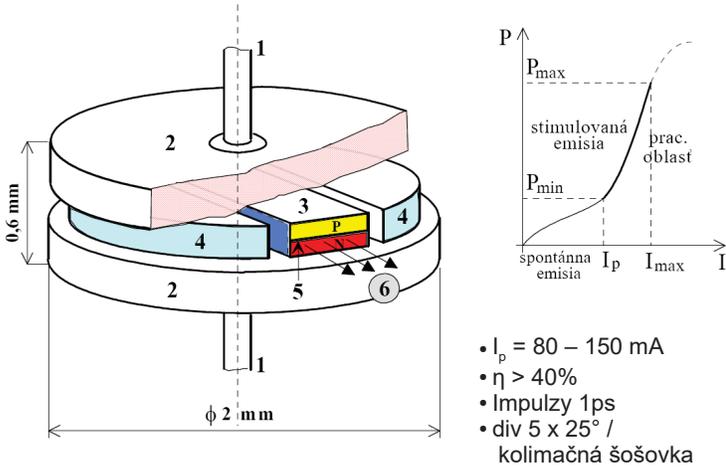
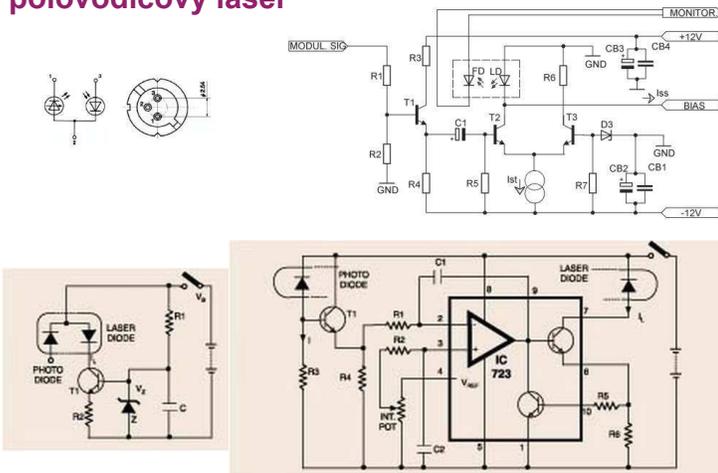

Figure 6

Zdroje svetla: polovodičový laser

Zdroje svetla: polovodičový laser

Optické systémy

Zdroje svetla
Optická cesta
Snímače

Optické prvky: zrkadlá, filtre...

3.4.4. Zrkadlá

- * rovinné
- * duté - majú ohnisko
- * vypuklé - zdanlivý obraz
- * polopriepustné - problémy s polarizovaným svetlom

3.4.5. Filtre - selekcia vlnových dĺžok

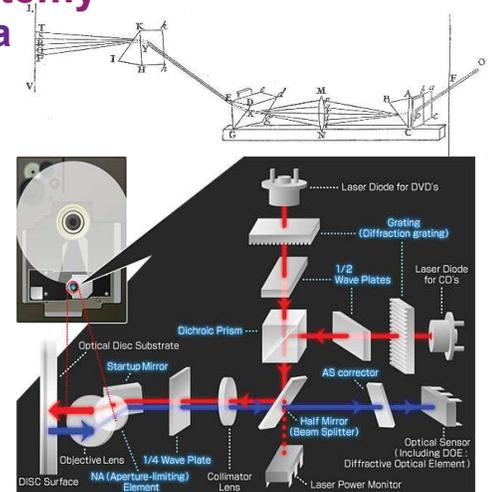
- * polarizačné filtre - lineárna, kruhová polarizácia
- Pozn: Filtre sa musia aplikovať v rovnobežnom zväzku lúčov, inak pôsobia ako opt. klin - posúvajú priesečník lúčov.

3.4.6. Ostatné prvky

- * hranoly (trojboký, pentagonálny),
- * clony, štrbiny, tieniace krídelká,
- * optické mriežky, šedý klin

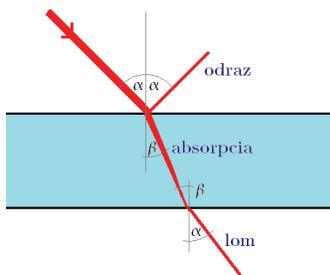
Optické systémy Optická cesta

- Zrkadlá
- Clony
- Filtre
- Hranoly
- Šošovky
- Mriežky
-

Interakcia žiarenia s hmotou

- Odraz
- Lom
- Absorpcia
- Rozptyl
- Emisia žiarenia

antireflexné pokrytie – v určitom rozsahu vlnových dĺžok svetlo prechádza šošovkou prakticky bez strát

Snellov zákon lomu

Snell's law / law of refraction

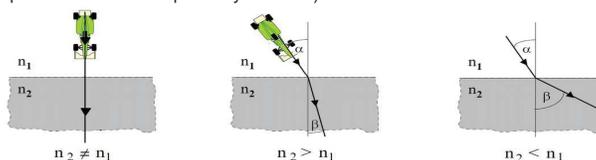
$$\frac{\sin(\alpha)}{\sin(\beta)} = \frac{v_1}{v_2} = \frac{n_2}{n_1}$$

- α – je uhol dopadu
- β – je uhol lomu
- $v_{1,2}$ rýchlosť vlnenia v prostredí 1,2
- $n_{1,2}$ index lomu v prostredí 1,2

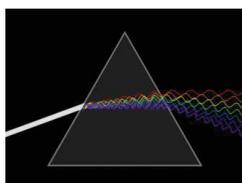
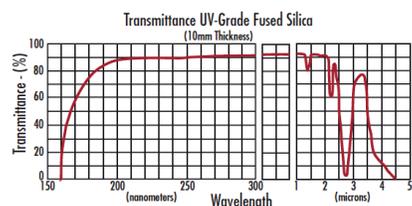
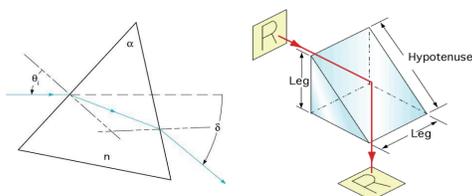
Metamateriály

Lúč sa vo vnútri šošovky láme podľa Snellovho zákona. Okrem toho sa malá časť svetla odráža (antireflexné pokrytie – v určitom rozsahu vlnových dĺžok svetlo prechádza šošovkou prakticky bez strát).

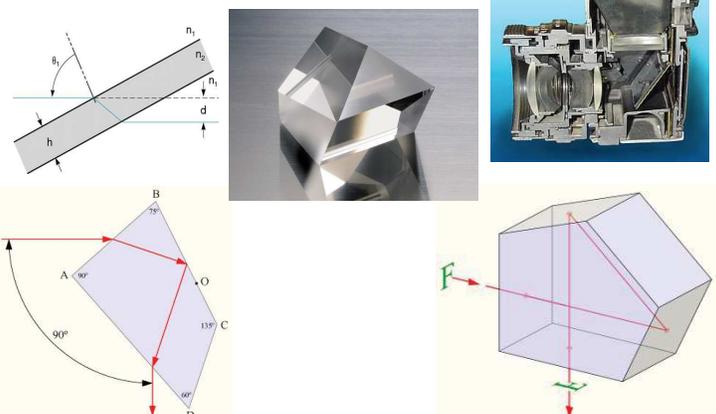
Optické prvky: hranol

Prism, Prisma, Призма, hranol

Optické prvky: hranol

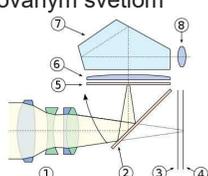
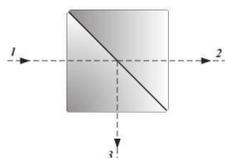
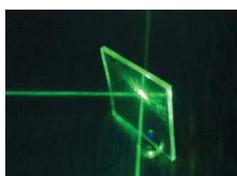
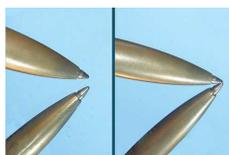
Prism, Prisma, Призма, hranol

Optické prvky: zrkadlá

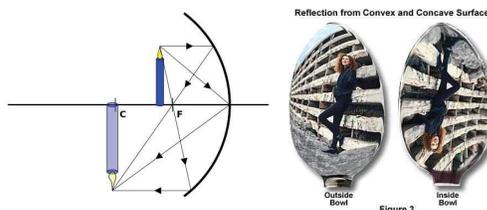
Mirror, Spiegel, зеркало, zrcadlo

- rovinné
povrchovo
pokovené
- polopriepustné
half mirror, beam splitter,
Strahlteiler
problémy s polarizovaným svetlom

Optické prvky: zrkadlá

- duté (concave)
majú ohnisko
- vypuklé (convex)
zdanlivý obraz

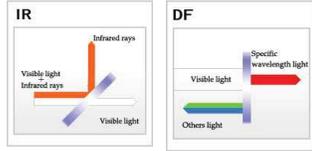
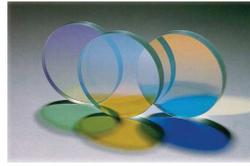

Reflection from Convex and Concave Surfaces

Figure 3

Optické prvky: filter

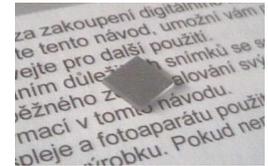
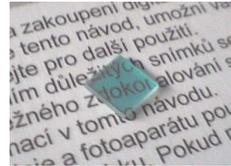
Filter, Светофильтр

Optické prvky: filter

Skličko z ovladače sa jeví ľudskému oku ako černé. Stejně ho vyfotili i neupravený foťák (vľavo). Webkamera s odstraněným IR filtrem ho však vidí ako čiré (vpravo). Ač to tak vôbec nevypadá, na oboch foťákoch je stejné skličko!

V prípade IR filtru je situace opačná: Vľavo tak, jak ho vidí ľudské oko. Vpravo vyfoceny přes skličko z ovladače - focena byla tedy jen infračervená složka. Filtr se zde jeví jako zcela neprůhledný.

Optické prvky: šošovky

Lens, Linse, Линза, čočka

Základné typy šošoviek

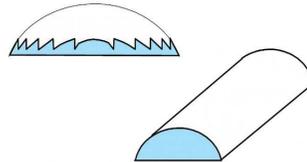
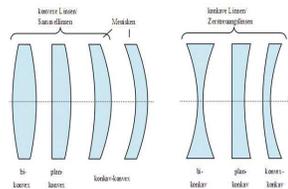
- spojky (spojné šošovky, konvexné šošovky)
- rozptylky (rozptylné šošovky, konkávne šošovky)

Reálny obraz - dá sa zachytiť na priemetni, napr. papier, prevrátený

Zdanlivý obraz - nedá sa zachytiť na priemetni, neprevrátený a zväčšený

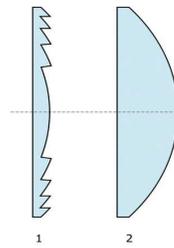
Tvary šošoviek

- spojné (dvojvypuklá, ploskovypuklá, dutovypuklá)
- rozptylné (dvojdutá, ploskodutá, vypuklodutá)
- Fresnelova šošovka
- valcová šošovka

Fresnelova šošovka

Fresnel lens

Optické prvky: šošovky

lens

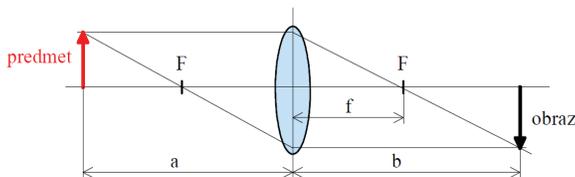
Ostrý obraz - platí zobrazovacia rovnica :

(6 - 1) zväčšenie (6 - 2))

Zaostrovanie

a i **f** sú dané, zaostrenie **zmenou b**

Pre predmet v ∞ je **b = f**, pre všetky ostatné **a** je **b väčšie**

Zobrazovacia rovnica

lens equation

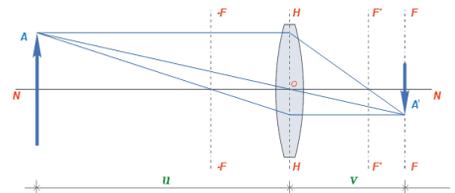
$$Z = \frac{A'}{A} = \frac{-v}{u} = \frac{v-f}{f} = \frac{-f}{u-f}$$

Zobrazovacia rovnica:

$$\frac{1}{f} = \frac{1}{u} + \frac{1}{v}$$

Ohnisková vzdialenosť:

$$f = \frac{v \cdot u}{v + u}$$

Z – priečne zväčšenie šošovky

A – výška predmetu v (m)

A' – výška obrazu v (m)

u – vzdialenosť predmetu od stredu šošovky v (m)

v – vzdialenosť obrazu od stredu šošovky v (m)

f – ohnisková vzdialenosť šošovky v (m)

Prevrátená hodnota ohniskovej vzdialenosti je optická mohunosť (φ)

Zobrazovacia rovnica

Znamienková konvencia

predmetová vzdialenosť u
 kladná ($u > 0$) pred šošovkou
 záporná ($u < 0$) za šošovkou

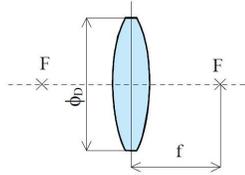
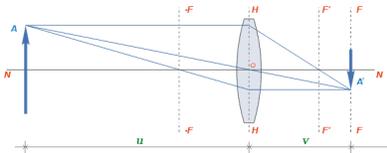
obrazová vzdialenosť v
 kladná ($v > 0$) za šošovkou → obraz je skutočný
 záporná ($v < 0$) pred šošovkou → obraz je neskutočný

ohnisková vzdialenosť
 spojky $+f$
 rozptylky $-f$

optická mohutnosť $M = \frac{1}{f} \quad [D; m]$

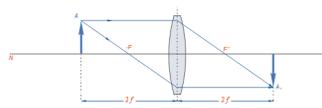
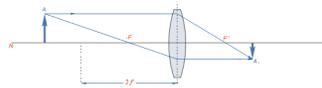
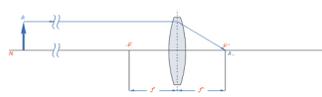
jednotka je *dioptria* D + D spojná
- D rozptylná

priemer šošovky Φ_D , (svetelnosť)

Optické prvky: šošovky

zobrazovanie

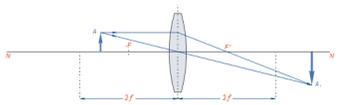
Predmet je nekonečne vzdialený a jeho obraz je nekonečne malý

Predmet je vzdialený viac ako 2x ohnisková vzdialenosť šošovky ($u > 2f$). Obraz je:
 - skutočný $v > 0$
 - zmenšený $|z| < 1$
 - prevrátený $z < 0$

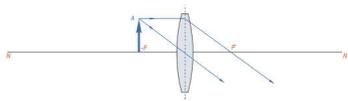
Predmet je vzdialený presne 2x ohnisková vzdialenosť šošovky ($u = 2f$). Obraz je:
 - skutočný $v > 0$
 - rovnaký $|z| = 1$
 - prevrátený $z < 0$

Optické prvky: šošovky

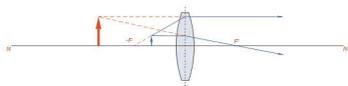
zobrazovanie

Predmet je vzdialený menej ako 2x a viac ako 1x, ohnisková vzdialenosť šošovky: $2f > u > f$ Obraz je:
 - skutočný $v > 0$
 - zväčšený $|z| > 1$
 - prevrátený $z < 0$

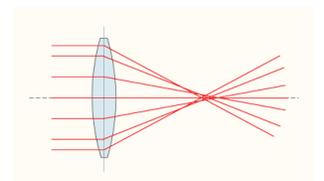
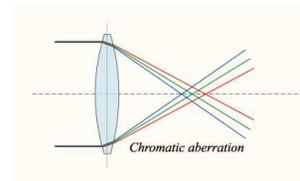
Predmet je rovnako vzdialený ako ohnisková vzdialenosť šošovky: $u = f$
 Obraz sa vytvorí v nekonečne

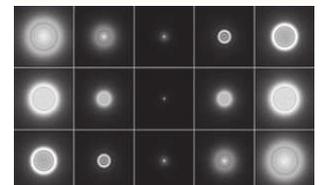
Predmet je vzdialený menej ako ohnisková vzdialenosť šošovky: $u < f$. Obraz je:
 - neskutočný $v < 0$
 - zväčšený $|z| > 1$
 - priamy $z > 0$

Optické prvky: šošovky

optické vady

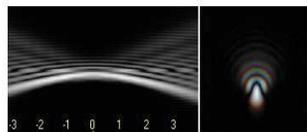
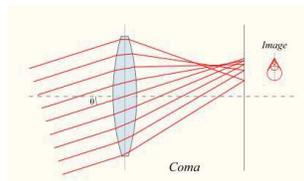
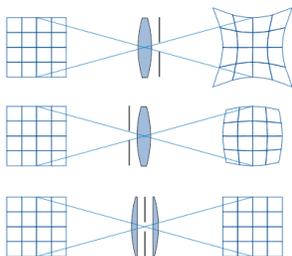
chromatická aberácia
farebná chyba

sférická aberácia
guľová chyba

Optické prvky: šošovky

optické vady

skreslenie

koma

Optické prvky: šošovky

parametre

Relatívny otvor, pri objektívoch svetelnosť s

$$s = \frac{f \text{ [mm]}}{\Phi_D \text{ [mm]}} \quad s \geq 1$$

Každý ďalší člen prepúšťa 1/2, alebo 2x svetla oproti susednému normalizovaný rad 1 – 1,4 – 2 – 2,8 – 4 – 5,6 – 8 – 11 – 16 – 22 –

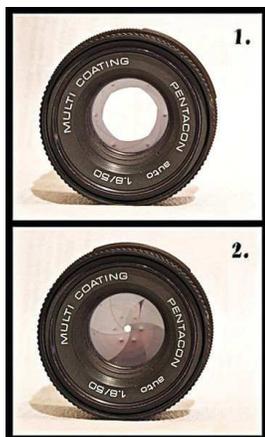
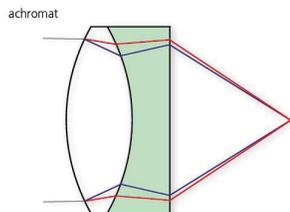
Najznámejšie sústavy sú:

- kondenzor** – 2 až 3 šošovky (jednoduchšie len 1)
- objektív** – 3 ÷ 20 šošoviek, zobrazovanie

Optické prvky: objektiv

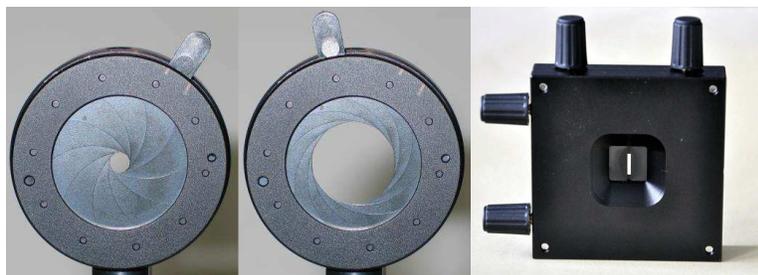
objektív – 3 ÷ 20 šošoviek

tmelené členy - achromat

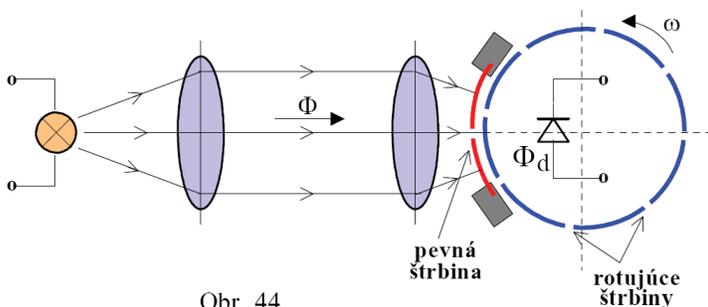
Optické prvky: clony

Aperture, Blende, Апертура

Zmena hĺbky ostrosti, ale aj spektrofotometer – zúženie spektra za hranolom

optická štrbina – príklad snímač otáčok

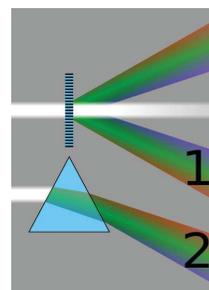

Optické prvky: optická mriežka

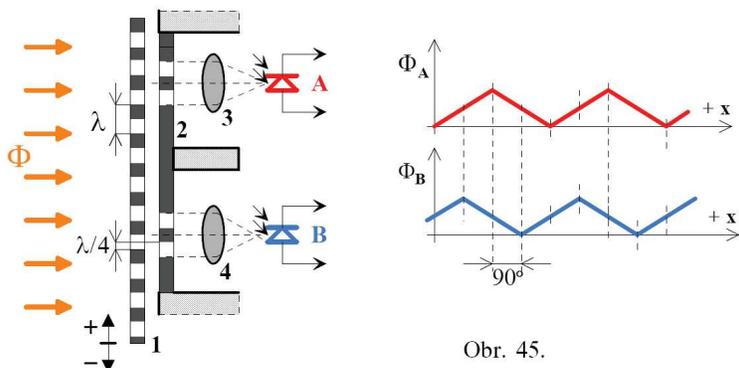
diffraction grating, gitter Дифракционная решётка

• rozlišovacia schopnosť mriežky
počet vrypov, (600 – 2400 na 1 mm)

• mriežková konštanta
vzdialenosť medzi dvoma vrypmi

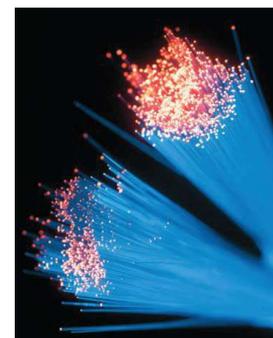
optická mriežka – príklad snímač polohy

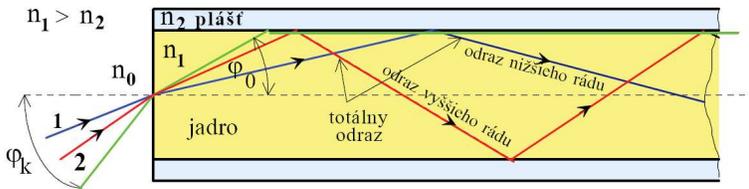
Vláknová optika

fiber optics

- prenos obrazu zväzkom elementárnych svetlovodov
- prenos analógových signálov (náročné)
- prenos digitálnych signálov
- optovláknové senzory

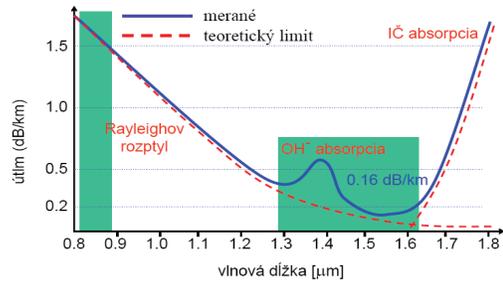
Elementárny svetlovod

absolútny odtaz od rozhrania dvoch prostredí

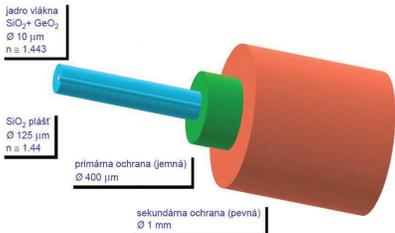
- MM – multimódové / mnohovidové
- SM – jednovidové / monomódové
- Materiál: SiO₂ (sklo), plastové

Vláknová optika – útlm

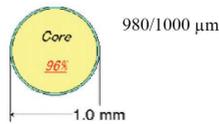
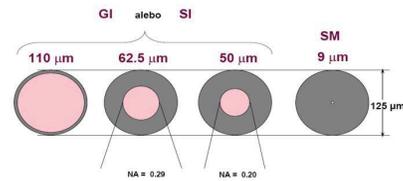
- $\lambda = 1 \mu\text{m}$ (min. straty pre $1,2 \mu\text{m}$ – perspektívne $1,5 \mu\text{m}$)
- $\alpha = 0,3 \text{ dB / km}$
- IČ absorpcia, Rayleighov rozptyl, OH absorpcia
(optické vlákna sú citlivé na vlhkosť, potreba zabaliť do ochranného obalu)

Konštrukcia optovlákien

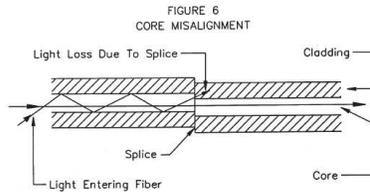
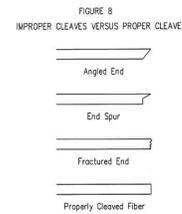
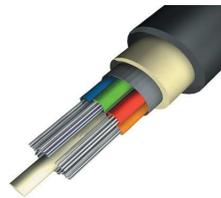
konštrukcia Single-Mode (SM) vlákna

konštrukcia plastového MM vlákna

Štandardné prierezy komunikačných optických vlákien

Konštrukcia optovlákien

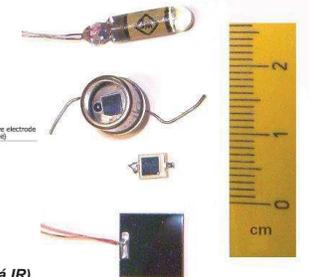
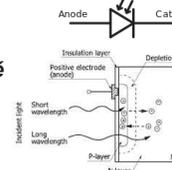
Optické systémy

Zdroje svetla
Optická cesta
Snímače

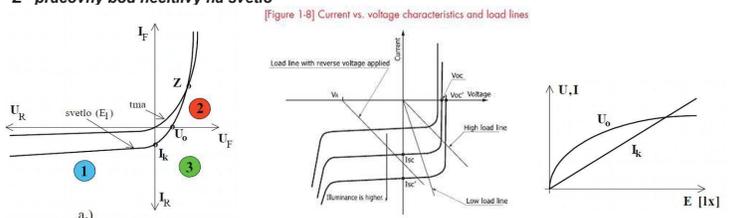
Detektory: fotodióda

photodiode

rýchle, málo citlivé

- 2 - odporový režim v priepustnom smere (rastie E → klesá IR)
- 3 - hradlový režim (U₀ je výst. napätie naprázdno, I_k je výst. prúd nakrátko)
- Z - pracovný bod necitlivý na svetlo

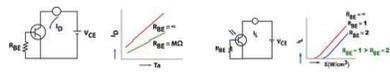
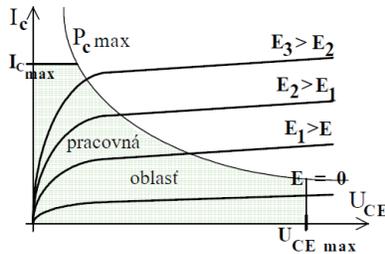
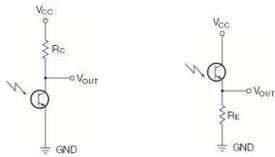
Detektory: fototranzistor

phototransistor

- citlivejšie, ale i zotrvačnejšie ako fotodióny.
- v obvodoch samostatne, alebo s diódami, prípadne Darlington.

Hodnotu P_{Cmax} treba dodržať, kritická pri "polootvorenom" tranzistore.

Spektrálne skôr v IR oblasti (800 ÷ 1000 nm).

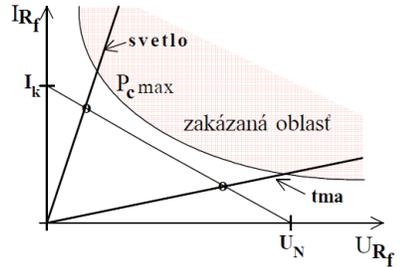
Detektory: fotodpor, fotorezistor

photoresistor

najcitlivejšie, ale aj najzotrvačnejšie spektrálne skôr do viditeľnej oblasti (500 ÷ 600 nm).

U_{Rf} a I_{Rf} sú napätie a prúd fotodporu priamka – obvod, v sérii je R s fotodporom, napájanie sústavy U_N , $I_k = U_N/R$

časovo a teplotne závislé. odpor sa mení v rozsahu cca 100 ÷ 10 M (úplná tma)

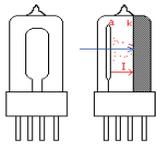
V - A charakteristika

Detektory: fotónka, fotonásobič

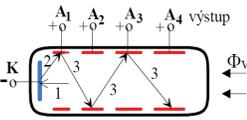
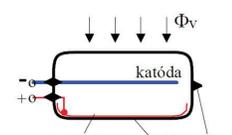
photocell, photomultiplier tube (PMT)

vákuová súčiastka

svetlo po dopade na katódu vyrazí niekoľko elektrónov (červené body), tie sú priťahované anódou, elektrónko tečie prúd

- 1 foton
- 2 elektrón
- 3 sekundárny elektrón

Detektory: integrované

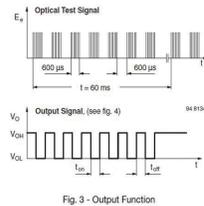
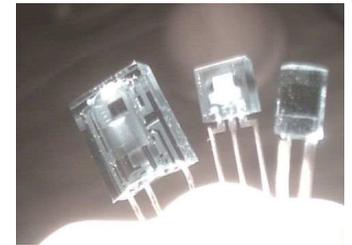
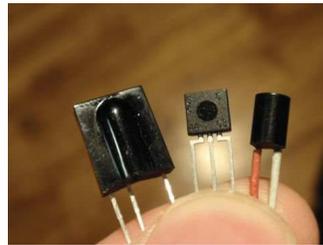

Fig. 3 - Output Function

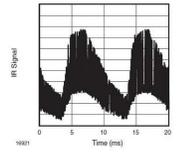
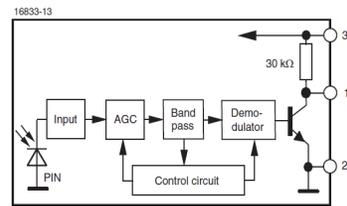
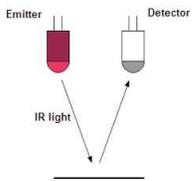

Fig. 14 - IR Disturbance from Fluorescent Lamp

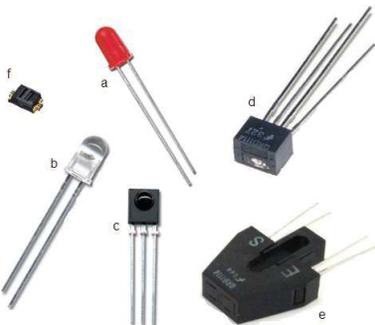
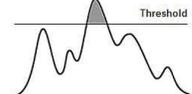

Black = no reflection (0)
= reflection (1)

Output
DIGITAL 0 and 1
ANALOGUE 0-100%

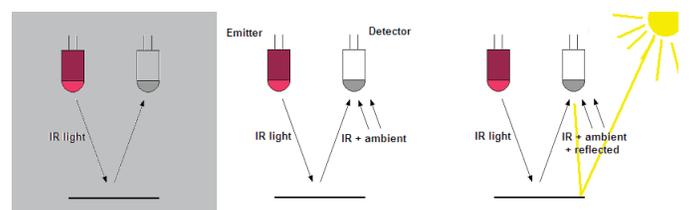
Sources of failures

- Ambient light
- Shadows
- Sun, lamps
- Sources of IR
- Dust, dirt
- Distance!
- Speed

Sensors and detectors:
a) red LED b) Infra red LED c) Infra detector
d) combination emitter + sensor e) larger version
f) miniature SMD version of E+S

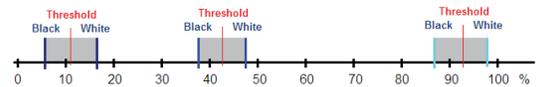
Optical line sensor principle

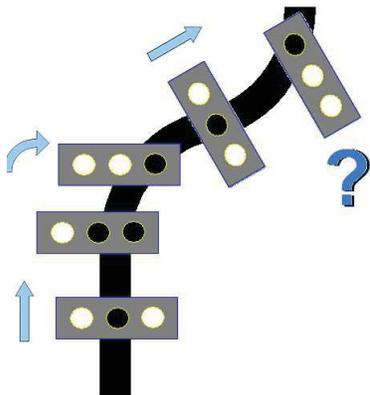
Sensor output

Sensor detector measures not only the reflected IR light, but also the amount of the ambient light

- Shields!
- Calibrate!

Sensor calibration

Three sensors

Sensor	Action
010 (line)	go.forward
011 (right)	turn.right
001 (right)	sharp.right
100 (left)	sharp.left
110 (left)	turn.left
111	???
000	???
101	???

Algorithms

67

67

More sensors?

Adds more reliability
Different width of line

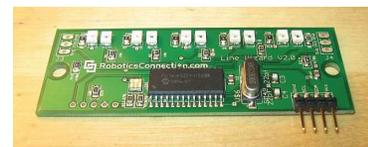

Proportional control

controller output is **proportional** to the error, which is the difference between the desired and actual positions.

Different shapes enable to determine sharp turns in advance.

Algorithms

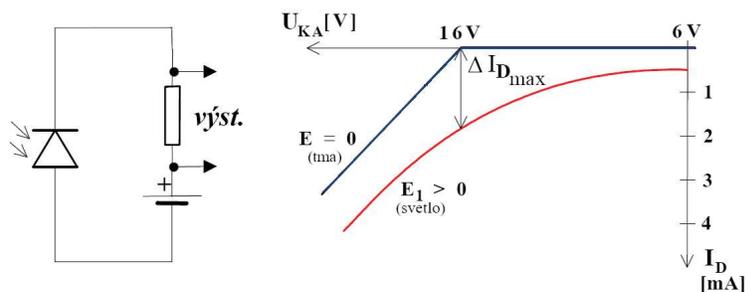
68

68

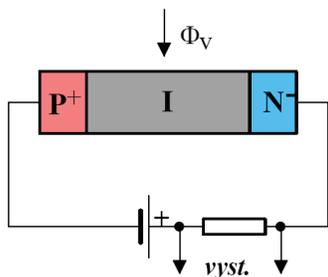
Špeciálne optické snímače

- Lavínová fotodióda
- PIN fotodióda
- PSD prvky
- CCD prvky
- CMOS prvky
-

lavínová fotodióda avalanche photodiode

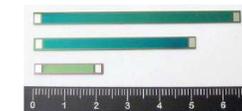
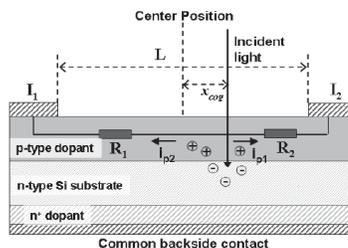

PIN fotodióda avalanche photodiode

- I – intrinzičná časť
- – prijíma fotóny, izolácia
- vysoké U → rýchlosť 10⁻¹² – 10⁻¹⁵ s

PSD prvky position sensitive device

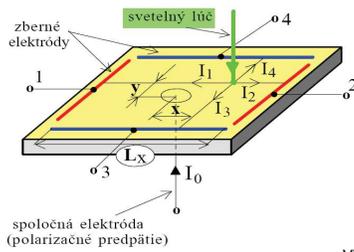

$$x = \frac{L}{2} \frac{I_2 - I_1}{I_2 + I_1}$$

- informácia o POLOHE, nie o intenzite
- celkový prúd (cez spoločnú el.) I₀ = 1μA!
- rozlíšenie 12μm, chyba ±0,9%
- obvykle laser, modulovaný – lepšie SNR

PSD prvky

position sensitive device

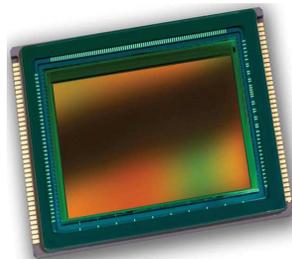
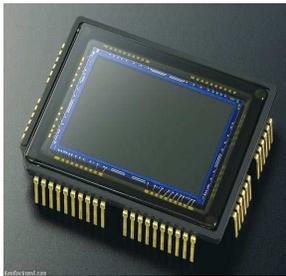

vyhodnotenie 4 prúdov voči zbernej elektróde
x a y sú vzdialenosti od stredu

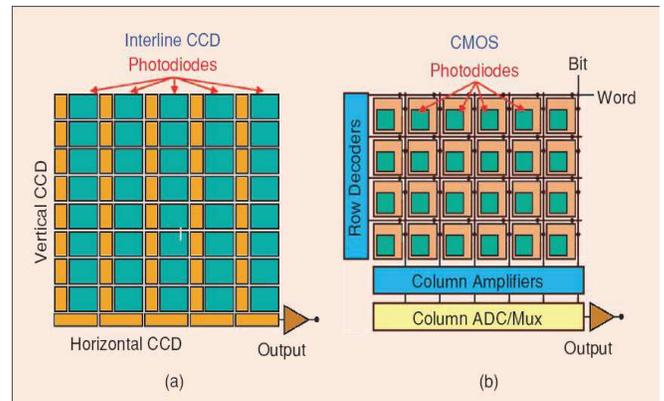
$$x = \frac{L_x}{2} \frac{I_2 - I_1}{I_2 + I_1} \quad y = \frac{L_x}{2} \frac{I_4 - I_3}{I_4 + I_3}$$

6. Optické snímače

CCD a CMOS

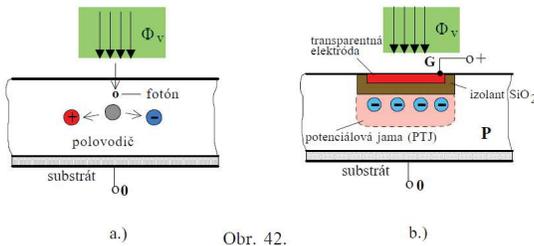

6. Optické snímače

6.1. CCD prvky

charge coupled device

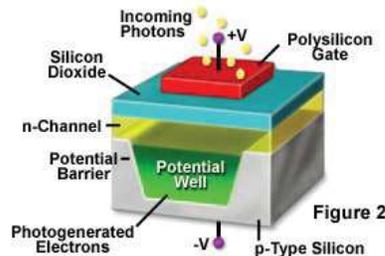

- Uchovávame tzv. menšinové náboje, teda v P polovodiči elektróny. Tieto môžu vzniknúť :
- tepelnou generáciou - parazitný jav (šum)
  - injekciou svetlom - vlastný snímací efekt
  - injekciou z blízkeho PN prechodu - odovzdanie výstupného signálu

6.1. CCD prvky

základná CCD bunka

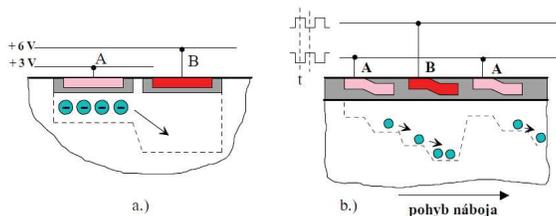
Metal Oxide Semiconductor (MOS) Capacitor

Charge-Coupled Device

- Invented at Bell Labs in 1970
- 2009 Nobel Prize in Physics
- Widely used in TV, medical, astronomy cameras
- Array of light sensitive MOS capacitors (pixels)
- Incoming light generates electrons which are captured in a potential well
- Electrodes, or gates, move the charge

6.1. CCD prvky prenos náboja

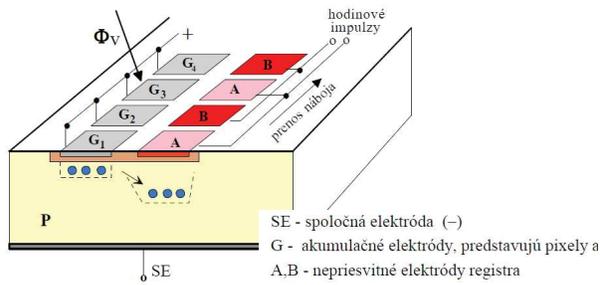
Obr. 43.

Vyšší potenciál vytvorí hlbšiu PTJ, nosiče do nej prepadávajú.
Tvarované elektródy - tvarovaná PTJ
Elektródy A a B - výstupný register

6.1. CCD prvky riadkový CCD senzor

Riadkový CCD senzor

1. Svetelný tok $\Phi_v \rightarrow$ náboj pod $G_1, G_2, \text{atd.}$
2. Po dobe expozície presun náboja pod A,B
3. Fázo posunuté impulzy na A,B - vysúvanie nábojov

6.1. CCD prvky riadkový CCD senzor

Princíp elektronickej uzávierky

Doba snímania (pre 1728 pixelov) $\rightarrow$ hodinové impulzy :

10 kHz $\rightarrow$ doba snímania = 86 ms (1/12 [s])

10 MHz $\rightarrow$ doba snímania = 86 μ s (1/12000 [s])

Optimálne cca 10 ms (1/100 [s]), čomu zodpovedá 86 kHz.

Výhody: netreba mechanickú uzávierku - cena

Nevýhody: pomalé vysúvanie - akumulujú svetlo aj počas vysúvania (náchylnejšie na smearing, blooming)
rýchle vysúvanie - nekvalitné (rýchle) odčítanie náboja

T/2 spôsobí posun o jedno miesto, resp. T vysunie polovicu pixelov (párne - nepárne)

$E = 10 \text{ lx}$ dáva 0,2 V na výstupe.

Citlivosť na svetlo: ASA (DIN) a je 100 $\div$ 3200 ASA (21 $\div$ 36 DIN).

Poznámka: Horná hranica je už 6000 - 12000 ASA, diskutabilná je kvalita (malé snímače)

Rozlíšenie úrovni šedej 8 - 32 bitov $\rightarrow$ 256 - 4,295. 10^9 úrovni. (štand. 24 bit)

6.1. CCD prvky

Množstvo nosičov závisí od intenzity osvetlenia E a od času t:

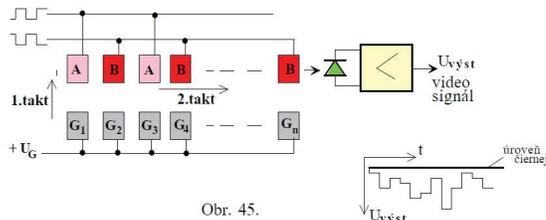
expozícia (osvit) e : (e býva označené tiež H)

$$e = E \cdot t \quad [\text{lx} \cdot \text{s}; \text{lx}; \text{s}]$$

(6 - 2)

Poznámka: Doba existencie náboja v PTJ je asi 100 ms $\div$ 10 s. (vyrovnanie tepelnou generáciou). Dlhé časy - problém, už cca 5 $\div$ 10 s vyžadujú chladenie prvkov, napr. polovodičové, resp. softvérové potlačenie. (následné zosnimanie bez obrazu a odčítanie)

6.1. CCD prvky riadkový CCD senzor

Obr. 45.

Video signál:

- poloha bodu - čas od začiatku prenosu
- osvetlenie bodu - amplitúda.

Počet pixelov - 128 (termovízia), po 6 - 10 tis. (profil scannery...)
Rozmery : od 6 x 6 μ m do 17 x 8 μ m.

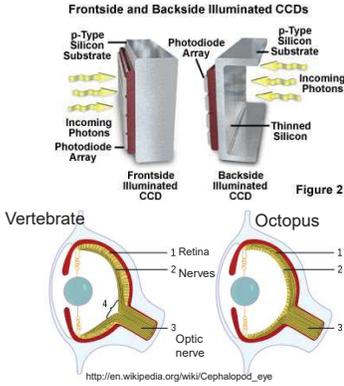
6.1. CCD prvky riadkový CCD senzor

Použitie riadkových CCD :

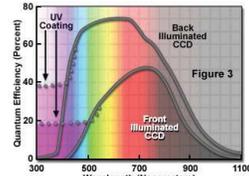
- nepolyblivé obrazy (scannery...) - snímanie po riadkoch
- snímanie polohy (ako PSD)
- iné, napr. zaostracie systémy - vyhodnotenie kontrastu (krížový senzor, hrany)

Ako zobrazovacie systémy potrebujú vysokokvalitnú optiku s vysokým rozlíšením pre malé ohniskové vzdialenosti (3 - 8 mm)

6.1. CCD prvky Front or Back Illuminated

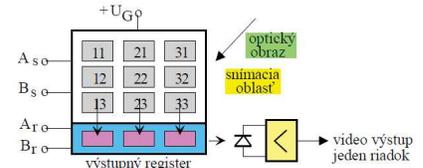

- Traditional, front-illuminated have wiring in front of photosensitive region
- This blocks some light, reducing QE
- Back-illuminated CCDs:
  - Back side of the CCD is etched to 10-15 microns
  - More fragile and costly, but higher QE

From <http://learn.hamamatsu.com/articles/quantumefficiency.html>
Image from <http://www.microscopy.com/articles/digitalimaging/ccdintro.html>

6.1. CCD prvky maticový CCD senzor: Full frame

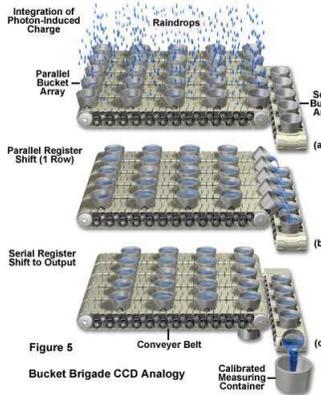
Obr. 46.

Činnosť:

- obraz sa premietne na snímaciu časť → pod elektródami náboj
- hodinové impulzy na A_s, A_r (1 fáza), a B_s, B_r (2 fáza) → jeden riadok do výstupného registra.
- hodinové impulzy na A_r, B_r → obsah registra po pixeloch do výstupu.

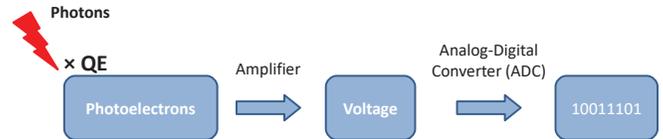
- častejšie pre väčší formát (24 x 36 mm) - pridaný "bočný register"
- pri vystúvaní by nemal reagovať na svetlo - zakrytie (mechanic. uzávierka)
- lacnejší

Bucket brigade analogy for read out

- Rain accumulates in buckets
- Rows of buckets shifted to readout row
- Readout row shifted bucket-by-bucket to measuring device
- Unless rain stops, last bucket to be read out will have much more water than the first

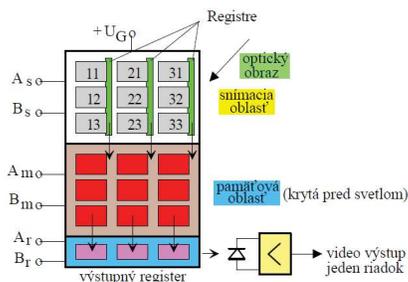
6.1. CCD prvky vyčítanie obsahu...

Bit Depth	Number of gray levels
8	28 = 256
10	210 = 1024
12	212 = 4096
14	214 = 16384
16	216 = 65536

6.1. CCD prvky maticový CCD senzor: frame transfer

- pridaná pamäť (rovňaká)
- pridaný zvislý register k sĺpcom v sn. časti (Al elektródy, krytý pred svetlom)
- úbytok plochy (citlivosť) - nad pixelom mikrošošovka (HAD)

Obr. 47.

6.1. CCD prvky snímanie farby

RGB systém

tri základné farby:

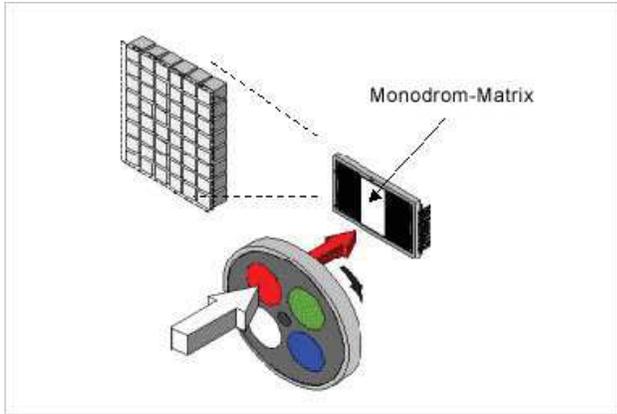
R (Red - červená), G (Green - zelená), B (Blue - modrá)

Poznámka: Jedna sa o aditívne miesanie farieb - svetiel.

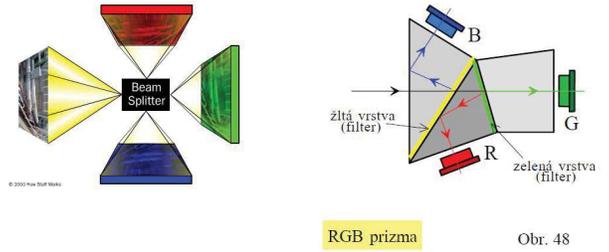
Možnosti:

- postupne tri expozície cez tri filtre
- tri identické obrazy - tri senzory
- jeden "trojitý" maticový senzor + tzv. mozaikový filter.
- systém FOVEON

6.1. CCD prvky snímanie farby – trojité snímanie

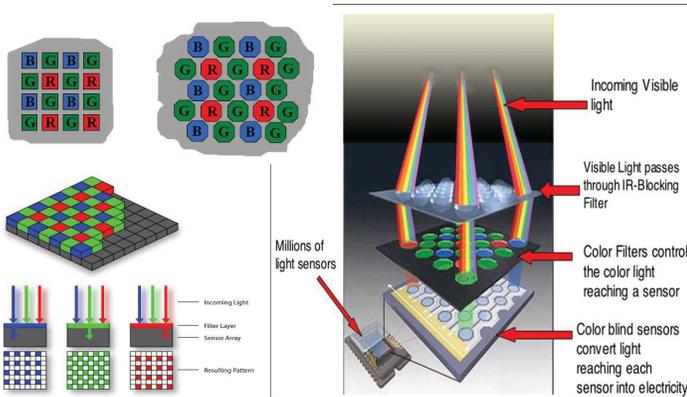

6.1. CCD prvky snímanie farby – tri CCD prvky

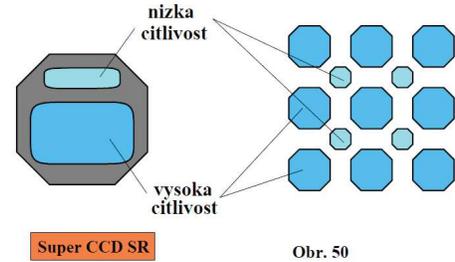
- kvalitné zobrazenie
- náročné na presné nastavenie

6.1. CCD prvky snímanie farby – mozaikový filter

6.1. CCD prvky snímanie farby – dynamický rozsah

Zväčšenie dynamického rozsahu.

CMOS Detectors

Anatomy of the Active Pixel Sensor Photodiode

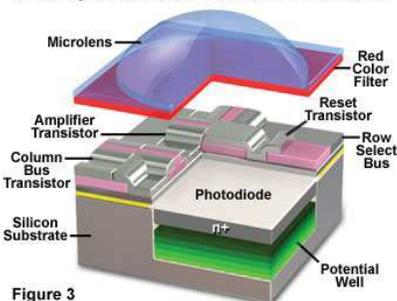

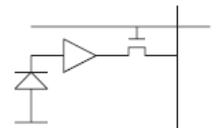
Figure 3

Complementary Metal Oxide Semiconductor

- Transistors in each pixel convert charge to voltage
- More can be done within a pixel meaning **frame read out can be faster**
- Fabricated much like microprocessors and RAM so are **cheaper to make**
- Used in webcams, phone cameras since they use **less power**

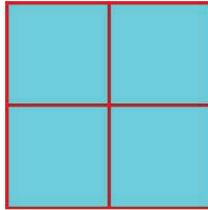
Active Pixel Image Sensor

- 3-4 transistors per pixel.
- Fast, higher SNR, but
- Larger pixel, lower fill factor.
- Lower voltage and lower power.

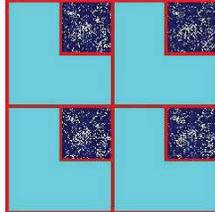
What is a Pixel?

- ◊ The smallest discrete component of an image or picture on a CRT screen is known as a pixel.
- ◊ Each pixel is a sample of an original image, where more samples typically provide more-accurate representations of the original.

What is Fill Factor?

- ◊ Fill factor refers to the percentage of a photo site that is sensitive to light.
- ◊ If circuits cover 25% of each photo site, the sensor is said to have a fill factor of 75%. The higher the fill factor, the more sensitive the sensor.

CMOS Detectors

Anatomy of the Active Pixel Sensor Photodiode

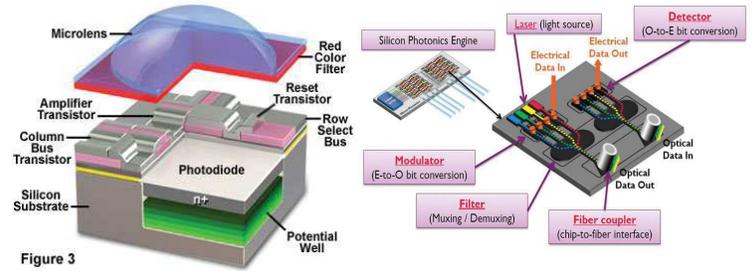
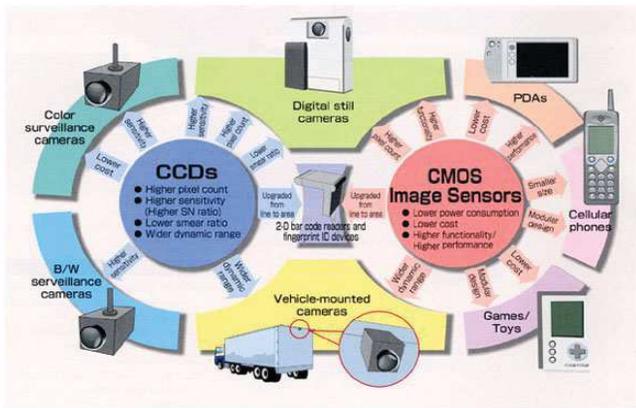

Figure 3

Image from <http://www.olympusmicro.com/primer/digitalimaging/cmsoimagesensors.html>

6.1. CCD vs. CMOS

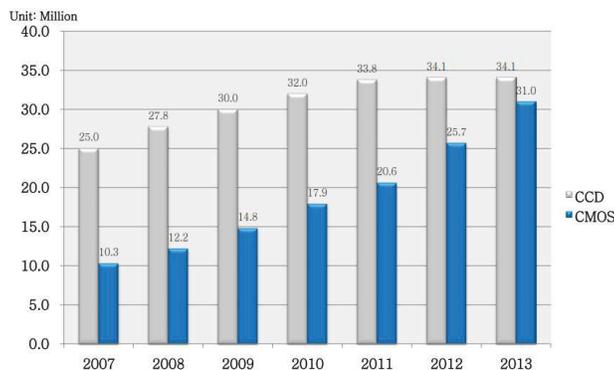

6.1. CCD vs. CMOS

- Create high-quality, low-noise images.
- Greater sensitivity and fidelity
- 100 times more power
- Require specialized assembly lines
- Older and more developed technology
- More susceptible to noise
- Light sensitivity is lower
- Consume little power
- Easy to Manufacture
- Cheaper

Picture quality, sensitivity and cost vs. Cost and battery life.

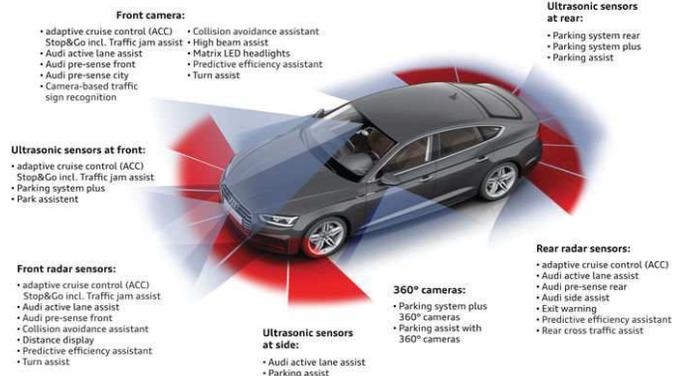
6.1. CCD vs. CMOS

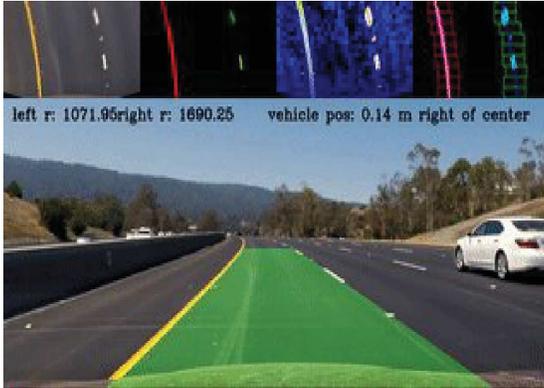
6.1. Kamery v automobiloch case study

Audi A5 Sportback

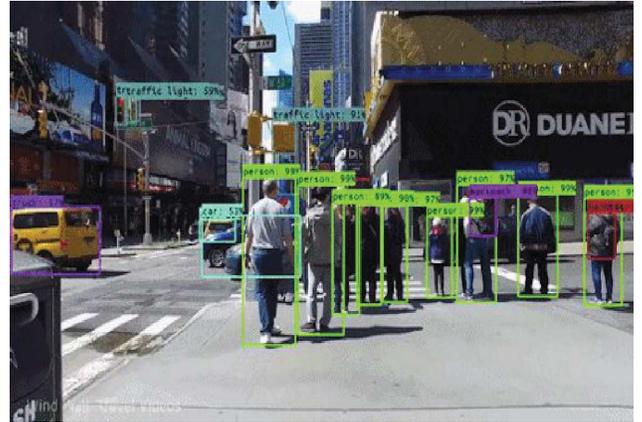
Driver assistance systems - overview of sensors
09/16

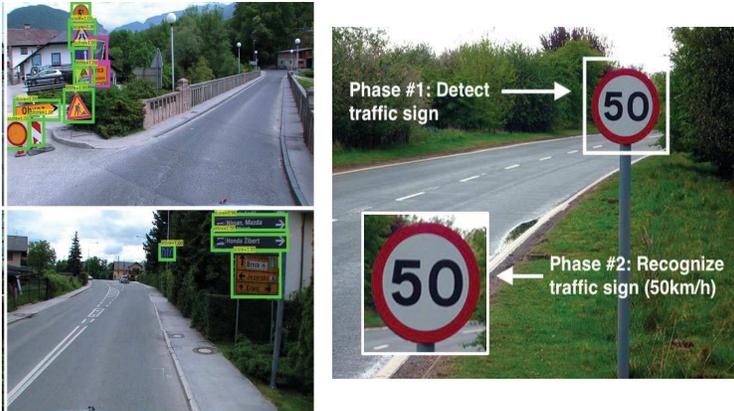
6.1. Kamery v automobiloch case study

6.1. Kamery v automobiloch case study

6.1. Kamery v automobiloch case study

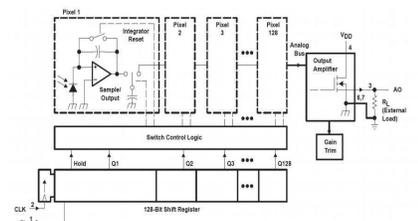
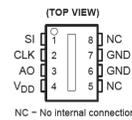

6.1. Kamery v automobiloch case study

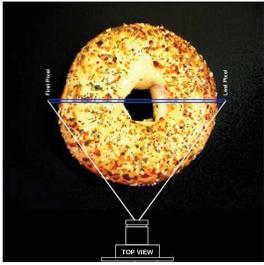
Príklady

Riadkový CCD snímač TAOS TSL 1401 CL

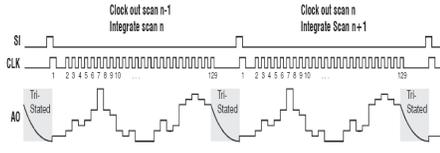

Riadkový CCD snímač

TAOS TSL 1401 CL

- 1 x 128 pixels
- 0 - 5 V output for each pixel
- 1 pixel / 1 clock pulse

Riadkový CCD snímač

TAOS TSL 1401 CL

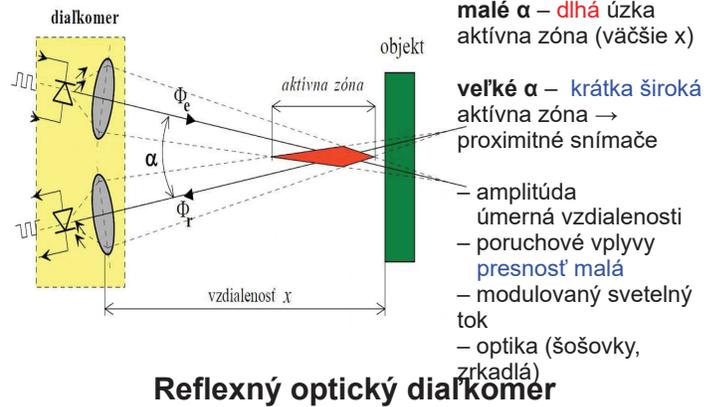
Optical distance sensors

6.2. Optické princípy

Optické diaľkomery

Optical

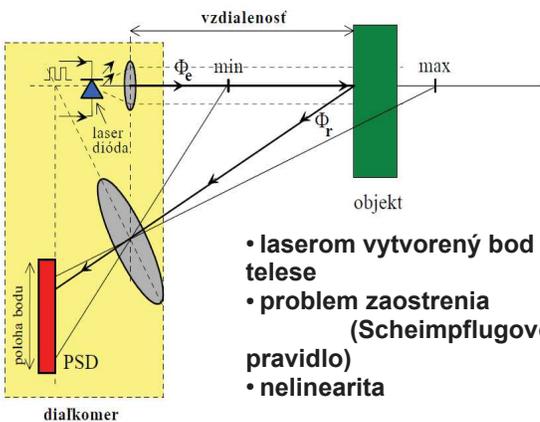
rangefinder

Reflexný optický diaľkometer

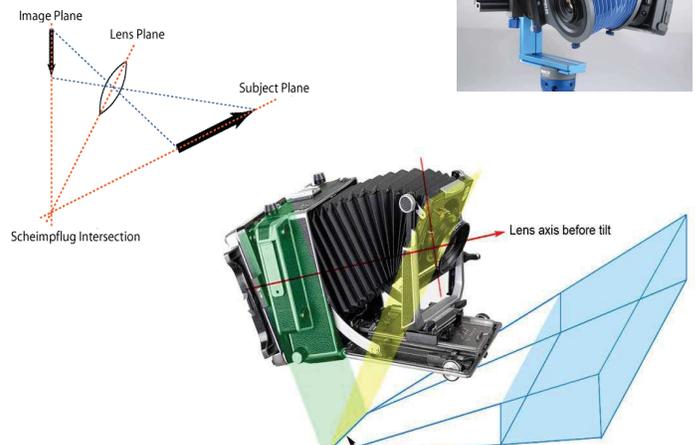
6.2. Optické princípy

Triangulačný diaľkometer

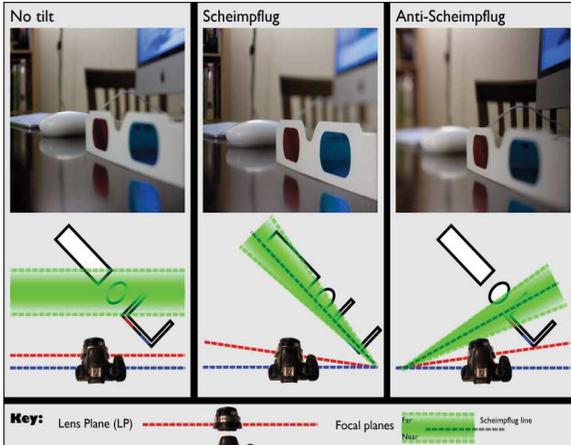

6.2. Optické princípy - Triangulačný diaľkometer

Scheimpflugovo pravidlo

6.2. Optické princípy – Triangulačný diaľkometer Scheimpflugovo pravidlo

6.2. Optické princípy Triangulačný diaľkometer

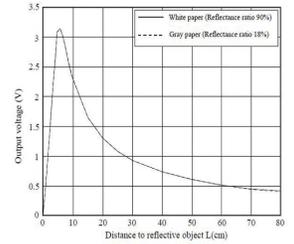

SHARP

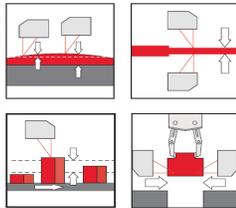
GP2Y0A21YK0F

GP2Y0A21YK0F

Distance Measuring Sensor Unit
Measuring distance: 10 to 80 cm
Analog output type

6.2. Optické princípy Triangulačný diaľkometer

CMOS CCD technology

- range 5 m (10, 50, 100, 200 mm)
- resolution 0.01 % FSO (1 μ m static, 3 μ m dynamic 1kHz)
- 1000 readings per second
- Output 4 ... 20 mA and RS232
- Fast adaption to varying surface properties
- Compact self-contained sensor (20mm)